Pensionsstiftelserna och obligatoriet (II)

Av försäkringsaktuarien fil. lic. Erik Hahr.

I en artikel i förra numret av Skattenytt redogjorde jag för den osäkerhet som efter antagandet av lagen om allmän tilläggspension (ATP)* hade uppstått vid vissa pensioneringsanordningar i fråga om avdragsrätt vid inbetalning till pensionsstiftelse. Det gällde fall där företaget utan att ha gjort direktutfästelser till de anställda hade överlåtit pensioneringen på en försäkringsinrättning eller där företaget hade gjort utfästelser med anpassningsklausul. Läget i dessa fall är fortfarande oklart, men möjligt är att ett vägledande uttalande i ena eller andra formen från RN snart nog kommer att göras.** Ett företag för vilket frågan om inbetalning brådskar synes dock böra rådas att begära ett förhandsbesked för egen räkning. En allmän anvisning kan ju inte alltid beräknas ge full klarhet i det enskilda fallet Inbetalning som göres utan förhandsbesked bör försiktigtvis ske med villkor att avdrag medgives.

En fråga som må beröras i detta sammanhang är den om substansvärdeberäkning av aktier för instundande förmögenhetstaxering. Länsstyrelserna har redan i slutet av augusti börjat anmana vederbörande företag att snabbt inkomma med uppgifter avseende pensionsskulden. I särskilda anvisningar (Meddelandena nr 6/1954; se även nr 1/1956 och nr 1/1957) har RN medgivit att pensionsskulden får uppskattas på grundval av skattetaket vid avdragsgill inbetalning till pensionsstiftelse. Då man emellertid nu inte alltid vet hur taket skall beräknas, är det inte möjligt att lämna begärda uppgifter. Det torde därför vara nödvändigt att länsstyrelserna lämnar uppskov tills vidare. Att verkställa exakta försäkringstekniska beräkningar av pensionsskulden, som även som ett alternativ kan ske enligt nyssnämnda anvisningar, är mycket arbetskrävande och hinns inte med inom till förfogande stående tid.

Ett par företag som har gjort pensionsutfästelser utan någon anpassningsklausul — "bindande" enligt konstens alla regler — frågar om de verkligen får göra avdragsgill inbetalning per den 31 december 1959, grundad på de totala utfästa pensionsbeloppen fast de bedömer det som sannolikt att beloppen genom förhandlingar eller uppsägning kommer att nedgå under 1960 eller kanske 1961. Frågan bör enligt min mening besvaras så, att om inbetalningen är beslutad och fullbordad innan beloppen sänkes, bör avdrag medgivas. I sammanhanget må påpekas, att inbetalning till fri stiftelse torde vara att anse som en omkostnad och inte som en vinstdisposition. Den kan då beslutas av styrelsen (eller verkställande direktören). Inbetalning är med andra ord fullbordad då styrelsen fattat beslutet och valuta blivit överlämnad till stiftelsen.

Om nu inbetalning till visst belopp *får* göras med rätt till avdrag, *bör* den då också komma till stånd? Motsvarande fråga behandlades även förra året i en

---

* I artikeln i fråga användes omväxlande benämningarna "obligatorium" och "tilläggspension", vilket jag hoppas inte skall ha förvillat läsaren. I fortsättningen skall jag använda den numera brukliga förkortningen "ATP".

** Med hänsyn till pågående anpassningsförhandlingar och möjligheten att ställa sig utanför ATP vore det önskvärt om praxis inte härigenom ändrades.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-10-30 15:54:04

artikel i Skattenytt nr 8/1958 med utgångspunkt från då rådande förhållanden. Läget 1958 var ju sådant, att man med ganska stor säkerhet visste att ATP skulle genomföras året därpå och man räknade med en relativt snabb anpassning. Skattetaket skulle följaktligen efter allt att döma komma att rasa ned. År 1958 var det, sade man sig, sista gången en rejäl inbetalning kunde göras. Skulle man begagna tillfället — med risk att låta stiftelsens förmögenhet bli för stor? Till vägledning vid avgörandet av denna fråga anfördes några synpunkter i nyssnämnda artikel. Tror man på oförändrad praxis ännu ett år i fråga om kraven på bindande utfästelse saknas väl anledning till annan bedömning än förra året, och jag kan hänvisa till artikeln i nr 8/1958.

Nu räcker det med en påminnelse om att beskattningsåret 1959 är sista år för vilket i fråga om aktiebolagen den höga statsskatteprocenten 50 gäller. Anser man däremot att revidering av praxis i skärpande riktning är förestående, är det ju i och för sig inte så angeläget för den som över huvud taget kan göra ytterligare inbetalning att göra den just i år. Man försummar ingen möjlighet genom att vänta till nästa år. Men även i detta fall bör naturligtvis kommande sänkning av statsskatteprocenten beaktas.

Beträffande inte allt för starka företag gäller väl som förut framhållits, att varulager m. m. bör vara värderade så lågt som möjligt innan inbetalning sker, och varje företag som chansar i villkorliga inbetalningar (se ovan) gör nog klokt i att först ha vidtagit alla andra till förfogande stående vinstreglerande åtgärder.

Det skulle nu återstå att något beröra ett par spörsmål sammanhängande med användningen av en pensionsstiftelses medel.

I allmänhet följer av stiftelsestadgarna att stiftelsens medel utom direkt till pensioner får användas till betalning av premier för "pensionsförsäkring". Är det tillåtet utan att detta uttryckligen sagts ifrån i stadgarna att använda medlen även till betalning av ATP-premierna? Det kan synas klart att detta bör vara tillåtet: ATP är ju försäkring (i motsats till folkpensionen). Emellertid kan nämnas, att Försäkringsinspektionen har prövat frågan i vad det gäller bundna stiftelser, som ju står under denna myndighets tillsyn, och därvid besvarat den med ja. Och ingen anledning finns att i berörda hänseende behandla de fria stfitelserna annorlunda än de bundna. Innehåller stadgarna, åter, ingenting alls om försäkringspremier, uppstår frågan om stadgeändring behövs eller inte för att medlen skall få användas till ATP-premier. Svaret torde i viss mån bli beroende på ändamålsbestämningens utformning. Är sålunda ändamålet helt allmänt att "bereda pension", kan möjligen orden "genom direkt utbetalning eller erläggande av försäkringspremier" här tänkas underförstådda. I andra fall kan det vara klart att stadgeändring erfordras. Finns då ändringsförbehåll i stadgarna, synes ifrågasatt ändring i så ringa grad inverka på det avsedda ändamålet, att den i regel kan medgivas av KB och alltså utan att permutation skall behöva tillgripas. En hänvändelse till KB bör i varje fall göras innan andra åtgärder vidtagas.

I artikeln i ett tidigare nummer nämndes, att en utfästelse med anpassningsklausul enligt ett uttalande av RN nödvändiggjorde intagandet av en särskild bestämmelse i stadgarna. Denna bestämmelse skulle enligt anvisningarna ha följande lydelse: "Skulle bolaget genom lagstiftning, anslutning till ett eller flera företag

Open access från www.skattenytt.se, 2026-10-30 15:54:04

gemensamt pensioneringssystem eller annorledes bliva i sin egenskap av arbetsgivare förpliktat att direkt eller indirekt bidraga till kostnaderna för pensionering av sådana hos bolaget anställda, vilka avses med dessa stadgar, eller deltaga i allmän tjänstepensionering, skola stiftelsens tillgångar — i den mån de ej erfordras för tryggande (är stiftelsens ändamål att *bereda* pension utbytes ordet 'tryggande' mot 'fullgörande') av alltjämt kvarstående tidigare pensionsutfästelser — så långt de ifrågavarande medlen förslå och innan bolagets egna tillgångar tagas i anspråk för ändamålet, användas till fullgörande av de nya förpliktelser, vilka sålunda komma att åvila bolaget." Bestämmelsen förekommer säkerligen i ett avsevärt antal stadgar, och frågan är nu hur den efter ATP:s införande skall tillämpas. Frågan blir aktuell genast efter utgången av 1959 och måste då kunna besvaras. Vad skall menas med "i den mån tillgångarna ej erfordras för tryggande resp. fullgörande av alltjämt kvarstående utfästelser"? Ganska intressant är att observera, att svaret inte ens i princip kan besvaras entydigt. Det beror på vilket intresse som skall bevakas. Taxeringsmyndigheterna kommer väl för sin del att yrka på att så mycket som möjligt av stiftelsens medel skall tagas i anspråk för ATP-premier innan företaget får träda in. Den åter som har att bevaka destinatärernas intresse, önskar i stället att så mycket som möjligt av kapitalet behålles i stiftelsen. Att tvinga alla berörda företag att beräkna pensionsreserv som för bunden stiftelse kan väl knappast komma i fråga. En praktisk lösning förefaller i stället vara att sätta det på vanligt vis beräknade skattetaket som ett mått på behovet av medel för destinatärernas tillgodoseende. Härom måste väl emellertid snarast lagstiftas.

I en del stadgar är den ovan citerade av RN anvisade bestämmelsen intagen med den ändringen, att förefintliga överskottsmedel i stället för att *skola* användas till ATP-premier *må* användas för sådant ändamål. (Utfästelserna får i detta fall inte innehålla någon anpassningsklausul om avdrag skall medges.) Även här fordras givetvis regler för vad som skall anses som överskottsmedel. Detta behövs däremot inte, där följande ganska vanliga formulering användes: "Skulle bolaget genom lagstiftning komma att åläggas pensionsförpliktelser gentemot de anställda, som avses med dessa stadgar, må stiftelsens tillgångar användas för fullgörande av de förpliktelser, som sålunda för dem kunna komma att åvila bolaget." En något egendomlig variant är denna, som också återfinnes i en hel del stadgar av något äldre modell: "Skulle bolaget i ett eller annat hänseende genom blivande lagstiftning komma att åläggas pensionsförpliktelser gentemot bolagets anställda, skall denna stiftelse anses i första hand fylla de förpliktelser, som sålunda komma att åvila bolaget." Här vet man inte riktigt vad som åsyftats. Kanske föreligger felskrivning vid mallens utarbetande. Med någon välvilja kanske man dock kan anse, att även denna bestämmelse berättigar stiftelsen att använda sina medel till ATP-avgifter.

Till sist vill jag begagna tillfället att åter söka lugna dem som ännu hyser farhågor att staten skall konfiskera stiftelsernas tillgångar. Det gäller väl fortfarande vad jag yttrade i artikeln i nr 8/1958, nämligen att det esomoftast hörda ryktet om dylik konfiskation med ännu rådande rättsordning måste avfärdas såsom ogrundat.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-10-30 15:54:04